

SERİ
SERIE B

CİLT
TOME XVIII

SAYI
FASCICULE 2

1968

ISTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ORMAN FAKÜLTESİ
DERGİSİ

REVUE DE LA FACULTE DES SCIENCES FORESTIERES
DE L'UNIVERSITE D'ISTANBUL

TOPLUM KALKINMASINDA ORMAN İÇİ KÖYLERİ

Yazan: Prof. Dr. Hayri BAYRAKTAROĞLU (Nuray)

I — G İ R İ Ő

Türkiye'de kalkınma ve toplum kalkınması meselelerinin son yıllarda pek aktüel meseleler olduğu malumdur. Hakikatte bunun böyle olması da tabiidir, çünkü her cemiyette olduğu gibi Türk toplumunda da gaye gerek fert, gerekse cemiyet halinde daha müreffeh bir yaşayış düzenine kavuşmaktır. Esasen, daha iyi ve daha güzel bir hayat seviyesine ulaşmak insanlığın ötedenberi özlediği ve uğruna büyük gayretler sarfettiği, hatta, refah seviyesi ne olursa olsun her cemiyetin meşgul olması tabii bulunan bir konudur. Bugünün ileri refah seviyelerine ulaşmış topluluklarında daha ileri refah arzuları bundan ileri gelmektedir.

İşte daha ileri refah seviyesine ulaşmak ideali, kalkınma ve toplum kalkınmasına dayanan bir idealdir. Őu halde kalkınma meselesi fert ve cemiyeti refaha ulaştıran bir harekettir denilebilir. Kalkınmayı böylece basit şekilde tanımlamak mümkün olmakla beraber, bunun anlamını ilmi şekilde izah etmek icabeder. Yalnız hemen ifade etmek gerekir ki, kalkınma esas itibarile toplum kalkınması şeklinde tezahür eder. Ferdi kalkınma, toplum kalkınması içinde düşünülmesi gereken bir husustur, onun bir parçasıdır. Binaenaleyh geniş mânasiyle kalkınma ve toplum kalkınması bütün bir memleketin kalkınmasını ifade eden bir terimdir. Buna birçok hallerde sadece kalkınma adı da verilmektedir. Toplum kalkınması ise, bugün bilhassa memleketimizde köy kalkınması, köylerin kalkındırılması mânasında alınmaktadır. Bunun sebebi kalkınma çabalarında köylerin en ön safta düşünölmeleri zaruretidir. Hatta daha ileri giderek denilebilir ki, Türkiye'nin kalkınması köyün ve köylölerin kalkınmaları demektir. İşte bu etüd te de toplum kalkınması bu son manada, köy kalkınması mânasında alınmıştır.

Toplum kalkınması, birçok müesseseler tarafından tanımlanmış olmakla beraber, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyinin ta-

rifini ⁽¹⁾ ele almak uygun görülmüştür. Bu tarife göre toplum kalkınması, «toplulukların ekonomik, kültürel ve sosyal şartlarını islah etmek, bu toplulukların millet hayatının tamamlayıcı bir unsuru haline getirmek ve milli kalkınmaya yardımcı olabilmelerini sağlamak üzere devlet teşekkülleriyle birlikte halkın gayretleri»dir. Bu tarifi dikkate alarak toplum kalkınması denilince bizce şu tarif verilebilir: Köy topluluklarının içinde buldukları ekonomik, sosyal ve kültürel şartları düzeltmek gayesiyle, tabii ve beşerî kaynak ve güçlerini harekete geçiren, halk ile idare arasında işbirliğini kuran ve o toplulukların umumi kalkınma hareketlerindeki gayret ve çabalarını isteyen bir sosyolojik hareket ve metoddur denilebiliyor. Şu halde esas olan ekonomik, sosyal ve kültürel şartları düzeltmek ve iyileştirmektir. Bu amaca ulaşmak, bir taraftan o mahalde yaşayanların çalışma güçlerini ve kaynaklarını harekete geçirmeleri, diğer taraftan bu gücü devletin gayretleriyle birleştirmeleri, aynı zamanda kalkınma hamlelerinde ona gönülden katılmaları ile mümkün bulunmaktadır. Dikkat edilirse burada toplum kalkınmasının sosyal yönü, tabii ve ekonomik yönleri ayırt edilebilirler. Ancak bunların herbirisinin kalkınmada rolleri değişik nisbetlerde olabilir. Muhtelif memleketlerde, hatta bir memleketin muhtelif mahallerinde de aynı değişiklikli bulmak normal telâkki edilmelidir. Toplum kalkınmasının 1948 yılında ilk olarak «Halk Eğitimi» terimi yerine kullanılmış olması ⁽²⁾ konunun sosyal yönünün önemine işaret etmekle beraber kalkınma çalışmalarının yönlerinin kalkınmayı realize etmede değişik tesirlere sahip olduğunu unutmamak lâzımdır. Bu değişik veçheye göre metodda da değişiklik yapmak icabeder. Toplumun ekonomik, sosyal ve kültürel şartlarını islah etmek, bahis konusu gayelere ulaşmak, yani devletle toplum arasındaki münasebetleri düzenlemek için başlıca iki vasıtayı kullanmak mümkündür. Bunlardan birisi meselenin eğitim diğeri de organizasyon aracıdır. Eğitim aracının kapsamı bir taraftan toplulukların kendi gayretlerini kalkınmaya katıcı, diğer taraftan devletin bu köle ilgili personelini koordinatör olarak, sosyal ve ekonomik sahada lider olarak yetiştirici nitelik taşımaktadır. Çünkü toplum kalkınması, topluluklarda teşebbüs ve katılmayı sağlamak için, onların içten duy-

1) United Nations Economic and Social Council, 20 th Report of the Administrative Committee on Coordination to the Economic and Social Council, Annex — III.

DUNHAM, Arthur: The outlook for community Development: International Symposium community Development, No. 5 1960. P. 34.

2) Sayar, L.: Türkiye'de Toplum Kalkınması Pilot Proje Çalışmaları Köy İşleri Bakanlığı Yayınları No. 19, Ankara 1965. s. 7

dukları ihtiyaçları eğitim yoluyla ortaya koyacak bir hareket niteliğindedir. Bu da memur ile halk arasında kurulacak ruh ve fikir birliğini zaruri kılar, bu sayede toplulukların sosyo-psikolojik eğilimleri öğrenilir ve ihtiyaçları tesbit edilir. Hatta memleketimizde bu tip animatörlerin kalkınmadaki hissesi yüksektir denilebilir. Bunlar toplulukları, kısa zamanda ihtiyaçlarını giderecek istihşallere yöneltebilir böylece toplumun kısa vadeli problemi çözüldükçe güveni artar, bezginliği, ümitsizliği ortadan kalkar. Bu da daha uzun vadeli faaliyetlere cesaret verir. Ancak toplum kalkınmasında bahis konusu edilen «duyulan ihtiyaç metodu» (1) sosyal ve ekonomik kalkınmayı tam sağlayacak nitelikte değildir. Çünkü duyulan ihtiyaçlar dağınık ve memleketin umumi kalkınması ile ahenkli bir vüs'at almayabilirler. Şüphesiz ihtiyaç duyulması dinamik bir faaliyetin başlangıcıdır. Bu safhadan sonra gerçek ihtiyaca doğru toplumu sevk etmek icabeder. Burada memurun ve idarecinin rolü çöktür. Devletin umumi plânının öngördüğü ekonomik ve sosyal hedeflere ulaştırılacak olan bu personeldir. İşte plânın icabettirdiği hedeflere ulaşıldığı takdirde köy topluluğu milli bünyeye bağlanmış olabilir ve kendi kapalı ekonomi nizamından kurtulabilir.

Toplum kalkınmasında bütün bu hususlar tamamiyle bir eğitim meselesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Malûm olduğu üzere, sadece eğitim aracı da kifayet etmemekte, ayrıca organizasyona ihtiyaç duyulmaktadır. Zira devletin bünyesi içerisinde hangi dalda ve ölçüde bir teşkilât kurulacağı tespit edilmezse toplum kalkınmasından umulan sonucun alınacağı şüpheli kalır (2).

Toplum kalkınması faaliyetlerinde bu nevi sosyal ve ekonomik faaliyetlerin dışında, toplulukların yaşadıkları tabii ve ekonomik muhiti tanımak, toprak, su ve ziraî plânlamalar yapmak, istihşalin pazarlanması ve değerlendirilmesini etüd etmek ve hatta topraksız köylülere toprak dağıtmak gibi faaliyetlere de yer vermek zaruridir. Demek ki istihşalin cereyan edeceği tabii ve sosyal muhiti tespit etmek ve ondan sonra eğitimle ilgili faaliyetlere geçmek lâzımdır. Hiç şüphe yok ki tabii ve sosyal muhite ait çalışmalar daha çok teknik mahiyette olan çalışmalar olduklarından mütehassıs elemanlardan faydalanmayı icabettirmektedirler.

-
- 1) DİNÇER, N.: Toplum Kalkınması kavramı. Köy İşleri Bakanlığı Yayınları No. 19 Ankara 1965, s. 3-4
 - 2) Memleketimizde toplum kalkınması faaliyetleri Bakanlıklararası toplum kalkınması komitesi ile, il, ilçe ve köylerdeki Koordinasyon komiteleri yardımıyla Köy İş. Bakan.ca yürütülmektedir.

Türkiye'de de toplum kalkınması çalışmaları, önceleri dağınık çalışmalar halinde her bakanlığın köy kalkınmasıyla ilgili faaliyetlerinden ibaretti, 1961 tarihinden sonra, Anayasamızla yeni bir müessese halinde taazzuv eden (1) Devlet Planlama teşkilâtı bu konuyla ilgili çalışmaları koordine etmek üzere 1962 de harekete geçmiş (2) ve bünyesinde Toplum Kalkınması Grubu teşkil etmiştir. Daha sonra 16.7.1964 tarih ve 349 sayılı kararname ile kurulan Köy İşleri Bakanlığı toplum kalkınması konusundaki temel çalışmaları üzerine almış ve Devlet Plânlama Teşkilâtı ile işbirliği halinde bulunmaktadır. Bilâhare, hazırlanan 1 ve 2. Beş Yıllık Plânlarda bu konuyla ilgili çalışmalarda bulunulmuş ve bulunulmaktadır.

Toplum kalkınmasının konusu köy olduğuna göre, hangi köylerden başlanması meselesi önemli bir problem olmaktadır. Ancak, Türkiye'de Toplum Kalkınması çalışmalarının muvaffakiyeti bazı şartların tahakkukuna bağlıdır ki bunlardan birisi de orman içi köylerinin özel durumlarının hesaba katılmasıdır. İşte bu önemi hesaba katarak etüdün hazırlanması muvafık görülmüştür.

II — ORMAN İÇİ KÖYLERİNİN ÖZELLİKLERİ.

Toplum kalkınması çalışmaları bütün Türk köylerini kapsayacağına göre, orman içi köylerini de kapsamına alacak demektir. Binaenaleyh Köy İşleri Bakanlığı bu köyler temel etüdlerini de yaptırarak ve buna göre, kalkınmaları hususunda gerekli tedbirleri alacaktır. Hiç şüphe yok ki, Türkiye'de toplum kalkınma çalışmalarının muvaffak olabilmeleri için gerekli olan şartlar orman içi köyleri için de aynen bahis konusudur. Bilindiği gibi, bu şartlar arasında, idare ile halkın sıkı bir işbirliği içinde olması yani toplum gücü ile devlet gücünün birleştirilmesi (3) dağınık yerleşme yerlerinden vazgeçilerek 8-10 köyün merkezi olabilecek köylerin seçilmesi ve böylece imkân ve kaynakların daha rasyonel kullanılmasının sağlanması (4) köy ve şehirler arasındaki tezaadın ve ikiliğin

-
- 1) Anayasamızın 129. maddesi «İktisadi, sosyal ve Kültürel Kalkınma plâna bağlanır. Kalkınma bu plâna göre gerçekleştirilir» dedikten sonra Devlet Plânlama Teşkilâtının kuruluş ve faaliyetleri özel kanunla düzenlenir hükmünü koymaktadır.
 - 2) Çağlar, S.: Toplum Kalkınması Grubunun Kuruluş ve Çalışmaları. Köy İşleri Bakanlığı Yayınları 19, Ankara, 1965. s. 20 — 21.
 - 3) Geray, Dr. C.: Toplum Kalkınması Pilot bölge çalışmalarına toplu bir bakış. Tek. Haberler Bülteni, Or. Gen. Md. lüğü Haziran 1964, s. 45.
 - 4) Yavuz, Prof. F.: Şehircilik, s. 122

kaldırılması, toplum kalkınmasının imece usulüyle veya bunun tamamen zıddı olan devlet yatırımları ile gerçekleşmesi hususunda mevcut olan yanlış tefsirlerin ortadan kaldırılması⁽¹⁾, köy topluluklarının kalkınmasında ana problemlerin hallinin (toprak reformu, tarım metod ve tekniklerinin ıslâhı, ürünlerin pazarlanması, kooperatifler ihdası ve geliştirilmesi problemleri gibi) mutlak zaruretine inanılması sayılabilirler.

Hatta denilebilir ki, yukardaki ana problemler arasında bulunan toprak reformunun toplum kalkınmasının ön şartı olarak dikkate alınması ve bu iki hareketin birbirini tamamlayan ve başarıya ulaştıran hareketler olduğunun⁽²⁾ kabul edilmesi ve toplum kalkınmasının başarılı olmasında başta toprak reformu ve yerleşme düzeni olmak üzere yukarıda bahsedilen çeşitli konulardaki temel ıslâhat hareketleriyle birlikte düşünülüp realize edilmesi lüzumu ihmal edilemeyecek önemi haizdirler.

Şu hale nazaran orman içi köylerinde toplum kalkınması şartlarını araştırmak yerinde olacaktır. Bu maksatla bu köylerin kuruluş yerlerini, toprak ve iklim şartlarını ve sosyal şartlarını ele almak icabeder.

Türkiye'nin orman haritasına bakacak olursak, ormanların sahil seritlerinde ve yüksek mailelerde yer aldığına hemen şahit oluruz. Esasen memleketimizin ortalama yükseltisinin (1132 m.) Alp dağları ortalama yükseltisinin (1121 m.)⁽³⁾ daha fazla olduğu, aynı zamanda arazi meylinin de fazla bulunduğu, yani genel arazi içerisinde % 81'inin % 15 meyilden fazla bir meyle⁽⁴⁾ sahip olduğu hesaba katılırsa, orman köylerinin daha çok 500 m. rakımın üzerinde yayla ve dağ karakteri taşıyan mahallerde kurulmuş oldukları anlaşılır⁽⁵⁾. Diğer taraftan bu mahallerin topraklarının % 90'ının verimleri düşük ve % 70'inin % 40'tan fazla meyilli mailelerde⁽⁶⁾ buldukları görülmektedir. Ayrıca yapılan bir incelemeye göre, orman içindeki köylerden % 45, 40'inin ziraat top-

-
- 1) Geray, Dr. C.: Toplum kalkınmasının temel ilkeleri ve memleketimizde uygulanabilmeleri için gerekli şartlar. Or.Gen.Md.Tek. Haberler Bülteni, Aralık 1962, s. 38 — 40
 - 2) Geray, Dr. C.: Toplum Kalkınması ve Toprak reformu. A.Ü. Siyasal Bilgiler Fak. Der. Eylül 1966, C. XXI, N. 3, s. 51 — 68
 - 3) Tanoğlu, Ord. Prof. Dr. A.: Türkiye'nin irtifa kuşakları. Türk Coğrafya Dergisi, Sayı IX-X, Ankara 1947, s. 46-47.
 - 4) Oakes, M.: Türkiye toprakları. Türk Yük. Ziraat Mühendisleri Birliği, Neş. No. 18, İzmir 1958, s. 180-184.
 - 5) Nuray, Dr. H.: Orman içi Köylerde iskân meselesi. Orman Fakültesi Dergisi, seri A, C. XI. İstanbul 1961, s. 57.
 - 6) Oakes, M.: Türkiye Toprakları. Türk Yüksek Ziraat Mühendisleri Birliği Neş. No. 18, İzmir 1958, S, 180 — 184.

rakları verimsiz, % 35,04 ünün toprakları az verimli, % 5,41 inin oldukça verimli ve % 14,15 inin de verimli bulunduğu tespit edilmiş bulunmaktadır (1). Topografik durumun tabii bir sonucu ve Doğu Karadeniz orman köylerinde yapılan tetkiklerin neticeleri, bu köylerin maruz kaldıkları iklim şartlarının da ağır olduğunu ifade etmektedir (2).

Bütün bunlardan başka, Türkiye orman varlığının (10.583.687 ha) gerek vüsat, gerekse vasıf itibariyle bozuk olduğunu hatırlatmak lâzımdır. Koru ormanlarının % 48 olan nisbetinin sadece % 21, baltalıkların % 52 olan nisbetinin sadece % 15 i normal koru ve normal baltalık ormanlarıdır, geri kalanı bozuktur. Umumî vasıfları bozuk olan ormanların yıllık verimleri ve artımlarının da düşük olacağı aşikârdır. Nitekim hektarda yıllık odun artımı 0,72 m³. (Korularda 1,000 m³, baltalıklarda 0,450 m³) olup, yıllık verim ise 0,351 m³ (korularda 0,319 m³, baltalıklarda 0,384 m³) ten ibaret bulunmaktadır. Yıllık artımların Almanya'da 4.000 m³ İtalya'da 2.700 m³ ve Fransa'da 2.500 m³ olduğu dikkate alınırsa (3) Türkiyede yıllık artımların pek düşük kaldığı ortaya çıkmaktadır. Bundan başka, ormanların devamlı tahribata maruz kalmaları dolayısıyla gün geçtikçe servetlik vasıflarını kaybettikleri de bir vakıdır. Orman içerisinde oturanların tarla ve çayır elde etmek gayesiyle ormanları açtıkları, hayvan otlatılması için kullandıkları, usulsüz kesimlere sebep oldukları her zaman görülen hallerdendirler. Ayrıca orman yangınları ile çeşitli orman hastalıkları da bunlara ilâve edilebilirler (4).

İşte bütün bu vasıflar gösteriyor ki, Türkiye ormanları halkın ve memleketin ihtiyaçlarına cevap verecek nitelikte değildir. Bunların muhafaza ve iskânlarına ihtiyaç vardır. Bu böyle olduğu gibi, diğer yandan orman köylerinin yerleştikleri tabii muhitin ana hatları itibariyle onların kalkınmalarında genellikle müsait bir çevre teşkil ettiği anlaşılmaktadır.

-
- 1) İlkmen, Prof. Dr. Ş.N.: Orman İçi köylerinin iskânı. Üniversite Haftası, Trabzon-Rize. İstanbul Üniversitesi Yayını No. 699, s. 41.
 - 2) Vural, Kemal: Orman Varlığımız. Orman Genel Müdürlüğü Yayınları Seri 372, sıra 86, Ankara 1963. s. 24.
 - 3) Nuray, Hayri: A.g.m.s. 54.
 - 4) Tafsilat için bakınız:
Acatay, Prof. Dr. G.: Orman Koruması, İstanbul 1966. s. 62 ve m., 107 ve m, 142 ve m, 113 ve m.
Nuray, Dr. H.: A. g. m. s. 54 — 56.
Nuray, Dr. H.: Doğu Karadeniz orman içi iskân problemi. İstanbul 1960 (Basılmamıştır) s. 70-75.

Orman içi köylerinin yaşadıkları sosyal muhitin tetkikine gelince bu konuda da diğer köylere nazaran bazı özelliklere sahip oldukları söylenebilir. Önce bu köylerdeki nüfus miktarı ve artışı üzerinde duralım:

Orman içi ve kenarında mevcut köy adedi 20.333 adet olup, bunların nüfusu 1955 te 9.091.672 den ibaretti. Bugün hiç olmazsa umumi artış yüzdesi ile hesaplırsak 10 milyona yaklaştığı kabul edilebilir. Ancak buraya orman kenarı köyleri de dahildirler, çünkü bunların da ormandan intifa hakları mevcuttur. Eğer bu köyleri orman köyü olarak kabul etmezsek, o takdirde 13.270 orman köyü olduğu, bunlardan 5.020 adedinin 2,5 milyon nüfusu olan orman içi köyü, 8.250 sinin de 4,5 milyon nüfusa sahip toplu ziraat arazisi ormanla bitişik olan orman kenarı köyü olduğu anlaşılır (1). Mezkûr 13.270 köyde yaşayan 6 milyon nüfusun toplam köy nüfusunun ortalama 30 % una tekabül ettiği kolaylıkla ifade edilebilir (2).

Hiç şüphe yok ki, bu nüfus orman dışı köylerde olduğu gibi müteaddi bir artış halindedir. Dikkat edilirse, bu nüfusun artması karşısında orman köylerinin yerleşme mahallerinde bir islâh hareketinden ziyade bir tahrip hareketi kendini gösterecektir. Çünkü, esasen dar olan ziraat toprakları dışında mevcut nüfusa yetecek, ziraate müsait toprakları kolaylıkla bulmak mümkün değildir. Böyle olunca, diğer iş sahaları da olmadığı takdirde köylüler için, tabii muhitin tahribi mecburiyeti doğacaktır.

İşte bütün bu şartların sonucu olarak orman içi köylerde aile bütçeleri de daima açık verecektir. Nitekim Bolu mıntıkası ile Doğu Karadeniz mıntıkasında müteaddit orman köylerinde genellikle safi gelirle umumi masraflar karşılaştırıldığında — 161,53 TL. (Bolu 1952) ile — 921.03 TL. (Doğu Karadeniz 1955) açık verdiği (3) görülmüştür. Bundan başka elde edilen toprak ve hayvan mahsülleri bir yıl içinde kendi-

1) Kalkınma Plânı 2. Beş Yıl (1968 — 1972).

21 Ağustos 1967 Resmî Gazete, s. 72. Bu köyler ve nüfuslarını Üntürk, G. şu şekilde vermektedir: Kaba tespitlere göre Orman köyü adedi 13.732, nüfusu ise 6.646.819 bakınız:

Üntürk, G.: Orman içi ve kenarı köylerin kalkınma problemleri ile ilgili çalışmalar. Or.Gn.Md. Tek. Haberler Bül. Aralık 1962, s. 43.

2) Türkiye İstatistik Yıllığı (1964-65) s. 71 deki 1960 yılı rakamlarından elde edilmiştir.

43 — 53.

3) Nuray, Dr. H.: Doğu Karadeniz Bölgesi Orman içi iskân Problemi. A. g. m. s.

leri için yeten aile sayıları da orman köylerinde mahdut kalmaktadır. Böyle aileler Doğu Karadeniz orman köylerinde % 26 ⁽¹⁾ Batı Karadeniz de % 36 ⁽²⁾ nisbetinde bir yer işgal etmektedirler. Yapılan incelemelerden anlaşılacağı üzere, Türkiye'de orman içi köylerinde yaşayan ailelerin çoğu, nisbet itibariyle % 50 den fazlası ⁽³⁾ buldukları tabii muhitten bir yıllık yiyeceklerini dahi temin edememekte ve hemen daima açık veren bir aile bütçesine sahip olmaktadırlar. Bu durum karşısında bu açığı kapatmak için gurbete çıkmakta tâli geçim kaynaklarına başvurmakta veyahut da borçlanmaktadırlar. Bunlar arasında tâli geçim kaynaklarından ormancılık faaliyetlerini de saymak lâzımdır. Hemen ilâve etmek lâzımdır ki, ormancılık faaliyetleri de orman içi köylülerinin gelirlerinin yükseltilmesinde büyük bir rol oynayacak durumda değildir. Çünkü milletlerarası ölçülere göre, 5 kişilik bir aileye ormanın iş temini kapasitesi 70 ha ormanla tahdit edilmiştir. Biz beş kişilik aileyi memleketimiz için uygun düşeceği mülâhazıyla 7 kişi olarak hesap etsek orman içi ve civarı aile sayısı 857.143 olmakta ve bunlar için de 6 milyon ha. ormana ihtiyaç duyulmaktadır. Ormanlarımızdaki imar ve ıslâh çalışmalarının fazla olacağını düşünürsek bu miktarı % 50 noksanı ile dahi alsak 30 milyon ha. ormana ihtiyaç olacaktır ki, bugün için mevcut 10,5 milyon ha. ormanın üç misline yakın bir orman sahasına tekabül etmektedir. Bu orman sahasını bugünden yarına temin etmek mümkün olamayacağı aşikâr olmakla beraber, bugün Türkiye ormancılığında ormanın genişletilmesinin gaye sınırı 29 milyon ha. olarak hesaplanmaktadır ⁽⁴⁾. Demek ki gaye olan 21 milyon ha, yani halen mevcut olan orman sahasının iki misli orman temin edilse dahi bugünün orman içi köylerine iş temin etmek, geçimlerini sağlamak imkânlarına ulaşamayacaktır. Diğer taraftan, FAO nun yaptığı araştırmalara göre, Türkiye ormanlarının bir yıl zarfında iş verme kapasitesi sadece 50 milyon iş gününden ibarettir ⁽⁵⁾. Yılda 250 tam iş günü çalışılsa 200.000 kişi bu işi yapabilir. İşçilerin her birisi bir orman köyü ailesine mensup olsa, 200.000 aile bu işten faydalanacak demektir. Bu ise orman içi ve kenarında yaşayan ailelerin % 22 ini karşılamakta geriye kalan % 78 aile geçimi için orman dışında bir çalışma sahası aramak mecburiyetinde kalacaktır.

1) Nuray, Dr. H.: Doğu Karadeniz Bölgesi Orman içi iskân Problemi. A. g. m. s. 49 — 57.

2) İlkmen, Prof. Dr. Ş. N.: A. g. m. s. 41

3) Nuray, Dr. H.: Orman içi köylerde iskân meselesi, A.g.m.s. 58.

4) Üntürk, G.: A.g.m.s. 44.

5) Nuray, Dr. H.: Orman İçi köylerde iskân meselesi, A.g.m.s. 54.

Bu II. paragraf altında verilen izahat gösteriyor ki orman içi köyleri, tabii ve sosyal şartları müsait bulunmayan bir muhit içerisinde yaşamaktadırlar. Böyle bir muhiti diğer Türkiye köylerinde kolaylıkla tespit etmek mümkün değildir.

III — KALKINMA PLÂNLARINDA ORMAN İÇİ KÖYLERİ.

Malûm olduğu üzere kalkınma plânlarında toplum kalkınması, ayrı bir konu olarak ele alınmakta ve mana ve mahiyeti izaha çalışılmaktadır. Bu sebeple 1963-1967 yıllarını kapsayan I. Beş yıllık plânda da buna ait bazı malûmata yer verilmekte ve fakat orman içi köylerinin kalkındırılmalarıyla ilgili bir hususa işaret edilmemektedir. Yalnız, kalkınma plânının ormancılık kısmında halk-orman münasebetleri incelenirken orman içi köylerinin durumlarına temas edilerek, bu köylerin buldukları yerlerde kalkındırılması çalışmalarına başlanacağı, bu maksatla kurulacak kooperatiflerin destekleneceği ifade edilmektedir. Ancak bu çalışmaların neticelerine göre, köy kalkınması faaliyetlerinin devam edeceği derpiş edilmektedir (1). Lâkin hemen ifade edilmelidir ki, orman içi köylerinin kalkındırılması çalışmalarında bugüne kadar mütebariz bir muvaffakiyet sağlanamamıştır.

II — Beş Yıllık Plânda toplum kalkınması konusu köy ve köylü sorunu içerisinde ele alınmakta ve orman içi köylere oldukça önemli bir mevki vermektedir. Şöyle ki; toplum kalkınmasında orman içi köylerinin özel sorunlara sahip olduğu ortaya konulmakta, sınırlı gelişme gücüne sahip, yaşama şartları güç ve kalkınma imkânlarının kıt bulunduğu anlatılmakta, hatta orman köylerinde karşılaşılan çeşitli güçlükler, nüfusun tabii muhit üzerindeki menfi tesirlerini çoğalttığı ifade edilerek, bu bölgelerin insan barındırma gücünün ve ekonomi içindeki yerlerinin azaldığı neticesine varılmaktadır (2). Dikkat edilirse, etüdümüzün ortaya koyduğu meseleleri 2. Beş Yıllık Kalkınma Plânı da benimsemiş olmaktadır. Bu maksatla orman içi köylerinin kalkındırılması için orman konusunda olup bugüne kadar müessir olamayan kredinin etkili ve gerçekçi bir düzene bağlanması derpiş edilmekte, bundan başka tarımdaki fazla nüfus ubu sektörün dışına atma çalışmalarında bilhassa mesleğe yönelme eğitimi programlarında orman içi köylere öncelik verilmesi uygun görülmektedir. II. Beş yıllık plânın getirdiği bu yeni zihniyet takdire lâyık görülmekte ise de, plândaki bir tenakuza işaret etmek lâzımdır.

1) Kalkınma Plânı Birinci Beş Yıl 1963 — 1967.

Başkanlık Devlet Plânlama Teşkilâtı, Ankara 1963, s. 101-105 ve 184.

2) Kalkınma Plânı İkinci Beş Yıl 1968-1972. 21 Ağustos 1967 tarihli Resmî Gazete s. 72-73.

II. Beş yıllık kalkınma Plânı, önce yapılmış bir araştırmaya işaret ederek orman içi köylerinden 5508 adedi üzerinde yapılan araştırmalar, bunlardan % 38 inin buldukları yerlerde kalkındırılmalarına imkân olmadığını göstermektedir, dedikten sonra, orman içinde yaşayan halkın buldukları yerlerde kalkındırılmaları için hususiyle kooperatifleşmenin teşviki öngörülmektedir. Demek oluyor ki son plân ormandan çıkarılması mecburi olan % 38 köy hakkında belli bir tedbir düşünülmektedir (1). Her halde yıllık programlarda bu noktanın aydınlatılması gerekecektir.

Şu hale nazaran Türkiye'nin kalkınma plânlarında orman içi köyleri özel bir mevkie sahip olmuşlardır. Bir taraftan bu köylerin güç şartlar içerisinde buldukları kabul edilmiş, diğer taraftan da bazı konularda bunlara priorite vermenin lüzumuna inanılmıştır. Kanaatimizce orman köylerinin bu derece önem kazanması ihmal edilemeyecek bir gelişmedir.

IV — NETİCE.

Buraya kadar verilen izahattan anlaşılacağına göre, Türkiye Kalkınma problemleri içerisinde orman köylerinin durumu ayrı bir özellik arz etmektedir. Bu köylerin yerleştikleri mahallerin insan barındırma gücünü kaybetmekte olması dolayısıyla kalkınmalarında başarı şansı oldukça zayıf bulunmaktadır. Toplum kalkınmasını başarıya ulaştıran bütün şartlar yerine getirilse bile, yerleşme mahalli ve toprak durumundaki imkânsızlıklar tesirlerini kolaylıkla kaybetmeyeceklerdir. Çünkü daha önce de işaret edildiği gibi, bu şartlar ziraî kalkınmada ön şartlar durumundadırlar. Öte yandan Türkiye nüfusunun hiç olmazsa 1/5 inden fazlasını sinesinde barındıran ve devamlı bir nüfus artışı gösteren bu köylerin kalkınmaları hususunda gerekli tedbirler alınmadığı takdirde bugünkü yerleşme mahallerinin yani orman bölgelerinin insanları barındırma güçlerini daha da kaybedeceklerini hesaba katmak lâzımdır. Binaenaleyh toplum kalkınması çalışmalarında orman köylerine sadece bazı konularda öncelik vermek değil, bizzat bu köyleri ele almak zaruridir. Hatta köy kalkınmasına bu köylerden başlanılmalıdır. Esasen gerek Orman Kanunumuz ve gerekse Anayasamız Orman köylerinin özel durumlarının dikkate alınması lâzım geldiğini ifade eder mahiyette hü-

1) Tafsilât için bakınız:

Peker, Dr. H.: Orman içi köylerinin kalkındırılmasında Orta Avrupa memleketlerinde tatbik edilen usuller. Or. Gen. Md.lüğü Teknik Haberler Bülteni, Aralık 1962, s. 72.

kümlere sahiptirler. 1956 tarih ve 6831 sayılı kanunun 13 maddesiyle Orman Genel Müdürlüğünü orman köylülerinin kalkındırılması konusunda görevli saymıştır. Bu maksatla Orman Genel Müdürlüğü bünyesinde köy kalkınması şubesi kurulmuş ve orman köyleri hakkında bir takım envanter çalışmaları yapılmış ve yukarıda ifade edildiği gibi, yapılan tespitlere göre, bu köylerden % 62 sinin sadece yerlerinde kalkındırılabilceği ve % 5 inin kısmen yerinde kısmen başka yerlere nakilleri suretiyle kalkındırılabilceği, geriye kalan % 33 ünün başka yerlere nakledilerek kalkındırılacakları anlaşılmıştır. Köy İşleri Bakanlığının kurulması ile bu nevi çalışmalar da o Bakanlığa devredilmiş bulunmaktadır.

Anayasamızın 131. maddesinin IV fıkrasındaki hükümle de orman köylerinin özel durumunu dikkate alınmış ve ormanı koruma bakımından gerekirse başka yerlere yerleştirilmeleri esas kabul edilmiştir. Yalnız bu hükmün yürütülmesi, ormanların korunması ve geliştirilmesiyle ilgili olduğuna göre, ormancılık politikası içerisinde bir faaliyet şeklinde görünmektedir. Halbuki bugün bu teşkilâtın dışında, toplum kalkınmasıyla görevli Bakanlığın görevleri içerisinde mütalâa edilmektedir. Gerçi toplum kalkınma çalışmalarının koordineli bir şekilde yürütülmesi bakımından bu son şekil yerinde görülebilirse de, ormancılık politikamızı yürüten organın bundan tamamen uzak kalması terviç edilemez. Bu itibarla orman içi köyleri hakkında düzenlenecek kanuna Köy İşleri Bakanlığı ile Orman Genel Müdürlüğünü işbirliği halinde çalışmaya sevk edecek hükümlerin konulması yerinde bir düzenleme olacaktır. Diğer taraftan Türk Anayasası 52. maddesinde (1) toprağın kaybolmasını önlemek ve gerek tarım ürünlerini, gerekse tarımda çalışanların emeğini değerlendirmek için gerekli tedbirlerin Devletce alınmasını da uygun görmektedir. İşte orman içi köylerinin yerleştikleri topraklar, verimsiz ve çeşitli orman tahripleriyle kaybolma tehlikesine maruz olduklarından öncelikle korunmaya muhtaçtırlar.

Bu hükümlerden başka Anayasamızın 41/II fıkrasında (2), Devle-

1) 1961 Tarihli Anayasanın 52. Maddesi şöyledir:

«Devlet, halkın gereği gibi beslenmesini, tarımsal üretimin toplumun yararına uygun olarak artırılmasını sağlamak, toprağın kaybolmasını önlemek, tarım ürünlerini ve tarımla uğraşanların emeğini değerlendirmek için gereken tedbirleri alır.

2) 1961 Tarihli Anayasanın 41. maddesi şöyledir:

İktisadi ve sosyal hayat, adalete, tam çalışma esasına ve herkes için insanlık haysiyetine yaraşır bir yaşayış seviyesi sağlanması amacıyla düzenlenir.

İktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı demokratik yollarla gerçekleştirmek, bu maksatla milli tasarrufu artırmak, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmek ve kalkınma plânlarını yapmak Devletin ödevidir.

tin, yatırımları toplum yararının gerektirdiği önceliklere yöneltmekle mükellef olduğu beyan edilmektedir. Yine burada köy kalkınması gerçekleştirilirken yapılacak yatırımlarda orman köylerine bir öncelik tanımak icabetmektedir. Çünkü bu yatırımlar diğer köylerden sonra yapılacak olurlarsa orman köylerinin buldukları mahaller, insan barındırma gücünü kaybedebileceklerdir, bu sebeple toplum yararı bu yatırımların daha öncelikle yapılmasını gerektirmektedir.

İşte bütün bu söylediklerimizden anlaşılacağı üzere, toplum kalkınması çalışmaları içerisinde orman köylerinin durumu özellik arzetmekte ve bugünün pozitif hukuku da bu önceliği dikkate almış bulunmaktadır. II, Beş Yıllık Kalkınma Plânının da konuyu benimsediği dikkate alınır, bu plân döneminde orman köyleri kalkınması meselesi daha yakından takibedilmelidir.

Hiç şüphesiz bu konuda yapılacak araştırmalarla toplum kalkınması metodunda bazı değişimler yapılabilir ve böylece orman köyleri kalkınması sağlanmış olur. Ancak bu kalkınmada orman genel Müdürlüğü'nün de görevleri olduğu unutulmamalıdır. Bir taraftan bu çalışmalar yapılmakla beraber, öte yandan gerek fazla ziraî nüfusun başka sektörlerle aktarılması, gerekse ormanın içinde kalkınma imkânı olmayan köylülerin onun dışında iş sahalarına nakledilmesi konuları da ele alınmalıdır. Bu hususta yapılacak önemli bir hareket bölge plânlaması faaliyetidir. Türkiye'nin böyle bir plânlamaya ihtiyacı olduğu muhakkaktır. İşte böyle bir plânlama içerisinde orman köylüleri de kendilerine ziraatin dışında endüstri, ticaret, münakale vesair diğer işlerde bir meslek ve sanat temin edebileceklerdir. Fakat bu hususların realize edilebilmesi için memleketimizde toplum kalkınması, orman köylerini kalkındırma faaliyetleriyle bölge plânlaması çalışmaları koordine bir şekilde yürütülebilir.